

Nr 90

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den framtida dispositionen av vissa s. k. häradsjordar; given Stockholms slott den 29 mars 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen skall godkänna en överenskommelse om dispositionen av de s. k. häradsjordarna i Linköpings stad och Skeda socken i Östergötlands län. Överenskommelsen innebär att staten och delägarna i Hanekinds häradsallmänning delar värdet av häradsjordarna och vissa kontanta tillgångar.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 29 mars 1968.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *den framtida dispositionen av vissa s. k. häradsjordar* och anför.

Kungl. Maj:t medgav den 13 december 1672 häradsborna i Hanekinds härad att disponera åtskilliga häradslyckor och skogvaktartorp på häradets allmänning, vilka häradsborna hade begärt att få åtnjuta »sig till styrko i dess inkomst till Rättens uppehälle och justitiens befordrande». Dessa s. k. häradsjordar utgörs numera av fastigheterna Häradsjorden 1¹ i Kärna socken i Linköpings stad, Häradsjorden 1¹, Åsdymlingen 1¹ och Källtorpet 1¹ i Slaka socken i Linköpings stad samt Björnstugan 1¹, Smedshemmet 1¹ och Knubbelyckan 1¹ i Skeda socken. Fastigheterna är upptagna i jordregistret som kronojord under allmän disposition. Någon motsvarighet till upplåtelsen av dessa häradsjordar finns såvitt bekant inte i övrigt i Sverige.

Den 22 september 1916 fastställde Kungl. Maj:t ett beslut av häradsborna i Hanekinds härad, enligt vilket en tredjedel av avkastningen av häradsjordarna och av de kontanta tillgångar som fanns skulle användas till underhåll av tingshuset i Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds domsaga såvitt angick Hanekinds härads andel i underhållet. En tredjedel skulle tillfalla häradshövdingen i domsagan och en tredjedel nämndemännen i Hanekinds härad. Tingshuset används numera av Linköpings domsagas häradsrätt.

Kungl. Maj:t uppdrog den 28 juni 1962 åt en särskild utredningsman¹ att utreda frågan om den framtida dispositionen av häradsjordarna i Hanekinds härad och därmed sammanhängande spörsmål.

Häradshövdingen i Linköpings domsaga Elis Dahlin och nämndemännen i Hanekinds härad förklarade sig i brev till utredningsmannen den 20 september 1963 avstå från de förmåner som tillkom dem genom Kungl. Maj:ts

¹ F. d. justitiekanslern Olof Alsén.

beslut den 22 september 1916. Avståendet har bekräftats av senare valda nämndemän i Hanekinds härad.

Utredningsmannen överlämnade den 30 april 1965 en promemoria med utredning och förslag i ämnet (Stencil Ju 1965: 6). Av utredningen framgår att häradsborna i Hanekinds härad, som representerades av de tingshusbyggnadsskyldige i Hanekinds härad, delägarna i Hanekinds häradsallmänning och häradshövdingen i Linköpings domsaga, menade att häradsjordarna rätteligen tillhörde delägarna i allmänningen och därför borde förenas utan vederlag med allmänningen. Utredningsmannen ansåg dock, att kronan hade äganderätt till häradsjordarna. Hans förslag om den framtida dispositionen innebar följande. Häradsborna skulle ej kunna överlåta den fasta egendomen eller disponera över befintligt kapital utan statens tillstånd. Av de kontanta tillgångarna skulle bildas en fond, som förvaltades av häradsborna och stod under tillsyn av länsstyrelsen. Förvaltningen av jordarna skulle tillkomma häradsborna. Nettoavkastningen av jordar och kapital borde få användas av häradsborna för att fullgöra skyldigheten att hålla lokaler m. m. för Linköpings domsagas häradsrätt. Av riksdagen skulle utverkas medgivande för Kungl. Maj:t att utan vederlag avstå äganderätten till jordarna till förmån för häradsborna och att låta häradsborna använda kapitalet till att bestrida engångsutgift för fullgörande av byggnadsskyldigheten.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgivits av bl. a. justitiekanslern (JK), Göta hovrätt och kammarkollegiet. *Kammarkollegiet* fann det vara en öppen fråga hur domstol skulle bedöma rättsläget i händelse av tvist om äganderätten till häradsjordarna. Kollegiet anslöt sig dock till utredningsmannens mening att staten hade äganderätt till häradsjordarna. Oavsett vem som ägde jordarna, var dessa dock bundna för det ändamål för vilket de hade anvisats. *JK* och *Göta hovrätt* föreslog att det skulle undersökas, om häradsjordarna kunde avvecklas genom en uppgörelse mellan staten och berörda lokala intressenter.

Kungl. Maj:t uppdrog den 15 april 1966 åt kammarkollegiet att undersöka möjligheterna till en sådan uppgörelse. Kollegiet överlämnade den 24 november 1966 ett avtal mellan kollegiet för statens räkning samt delägarna i Hanekinds häradsallmänning och de tingshusbyggnadsskyldige i Hanekinds härad om avveckling av häradsjordarna.

Avtalet är dagtecknat den 17 och 24 november 1966. Tilläggsavtal har träffats den 22 och 25 mars 1968. Överenskommelsen, som för sin giltighet är beroende av Kungl. Maj:ts godkännande, innebär att staten och allmänningsdelägarna i princip får var sin hälft av tillgångarna. Staten överlåter till allmänningsdelägarna den rätt som staten kan ha till de fastigheter som ingår i häradsjordarna. Dessa fastigheter värderas till 102 000 kr. De kontanta medlen uppgår till 152 251 kr. Av detta belopp får staten 127 125 kr. och allmänningsdelägarna resten. Det har angivits särskilt att

rättsförhållandet mellan staten samt delägarna i allmanningen och de tingshusbyggnadsskyldige i fråga om häradsjordarna och vad som har trätt i deras ställe samt avkastningen därav skall vara reglerat slutligt.

Departementschefen

Jag tillstyrker att avvecklingen av häradsjordarna sker i enlighet med överenskommelsen mellan kammarkollegiet och de lokala intressenterna och hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna överenskommelsen om avveckling av häradsjordarna i Linköpings stad och Skeda socken.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten